

เทคนิค การใช้คำถาม พัฒนา การคิด

ในหนังสือเล่มนี้ ได้นำเสนอเทคนิคการใช้คำถาม ให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดอย่างละเอียด “การคิดวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ” ซึ่งผู้สอนคงต้องพยายามฝึกการตั้งคำถามการใช้คำถาม และการให้เวลาผู้เรียนได้คิด เพราะจากการที่ผู้เรียนได้คิดบ่อยๆ เขาจะมีทักษะการคิดที่ติดตัวไปใช้ในการเรียนระดับสูงและนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตจริงได้ อนาคตเขาจะ “คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้” และมีศักยภาพในการทำประโยชน์สูงสุดให้ประเทศชาติ

เกี่ยวกับผู้เขียน

รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ สุกธีรัตน์
advisor91@gmail.com

การศึกษาและประสบการณ์

จบการศึกษา ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปัจจุบันเป็นอาจารย์สอนระดับปริญญาโท และปริญญาเอก
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยคณบดี ฝ่ายพัฒนาคู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ผลงานหนังสือ และเอกสารคำสอน มีผลงานจากการเขียนหลายเล่ม ได้แก่

1. 80 นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ
3. สอนประวัติศาสตร์ให้เด็กมีความสุขสนุกคิด
4. เทคนิคการใช้คำถามพัฒนาการคิด
5. การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง
6. การจัดการเรียนรู้แนวใหม่
7. การพัฒนาหลักสูตร: ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ
8. ศิลปะการสอน เพื่อผู้เรียนในศตวรรษที่ 21
9. การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน
10. ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบ และพัฒนาหลักสูตร
11. การเขียนบทเรียนสำเร็จรูป
12. การพัฒนาชุดกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพ

ผลงานวิจัย มีผลงานวิจัยหลายเรื่อง เกี่ยวกับ

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน
3. การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้
4. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง
5. การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้
6. การพัฒนาความสามารถในการวิจัยพัฒนาการเรียนรู้อยู่โดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

เทคนิค การใช้คำถาม พัฒนาการคิด

ชัยวัฒน์ สุกธีรัตน์

พิมพ์ครั้งที่ 5

เทคนิค การใช้คำถาม พัฒนา การคิด

ชัยวัฒน์ สุกธีรัตน์

ชัยวัฒน์ สุกธีรัตน์

เทคนิคการใช้คำถาม พัฒนาการคิด

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์.

เทคนิคการใช้คำถาม พัฒนาการคิด. พิมพ์ครั้งที่ 5 – กรุงเทพฯ :

วิพริ้นท์ (1991) จำกัด, 2559. 126 หน้า.

1. ความคิดและการคิด. 2. การใช้คำถาม. 3. ชื่อเรื่อง.

153.42

ช116ก

ISBN 978-616-3210-41-8

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2553

พิมพ์ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2553

พิมพ์ครั้งที่ 3 พ.ศ. 2555

พิมพ์ครั้งที่ 4 พ.ศ. 2557

พิมพ์ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2559

จำหน่ายที่ ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาคารวิทยกิตต์ ชั้น 14
สยามสแควร์ ซอย 9 พญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
โทร. 0-2218-9868 โทรสาร 0-2254-9495
Call center โทร. 0-2255-4433

<http://www.chulabook.com>

จัดทำโดย รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000

โทร. 0-8168-8905-5 e-mail: advisor91@gmail.com

พิมพ์ที่ บริษัท วิพริ้นท์ (1991) จำกัด กรุงเทพฯ

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

คำนำพิมพ์ครั้งที่ 5

หนังสือ “เทคนิคการใช้คำถามพัฒนาการคิด” นี้ ได้รับความสนใจจากผู้อ่านเป็นอย่างดีต่อเนื่องกันมา จึงทำให้มีการพิมพ์ครั้งนี้เป็นครั้งที่ 5 ซึ่งผู้เขียนคงต้องขอบคุณผู้อ่านทุกท่านที่เห็นคุณประโยชน์ของหนังสือเล่มนี้

ผู้เขียนได้มีการปรับปรุงเนื้อหาในบางส่วนไปครั้งหนึ่งแล้ว ในการพิมพ์ครั้งที่ 3 ส่วนการพิมพ์ในครั้งนี้ผู้เขียนไม่ได้ปรับปรุงในส่วนใด เนื่องจากยังเห็นว่าทุกส่วนยังมีความทันสมัยอยู่ แต่หากมีสิ่งใดที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน ผู้เขียนก็จะได้ปรับปรุงในครั้งต่อไป และขอขอบคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิและผู้อ่านที่ให้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาหนังสือนี้ให้มีประโยชน์มากยิ่งขึ้น

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือนี้จะมีประโยชน์ ต่อผู้ศึกษาอย่างมากที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนของตนเองให้มีความสามารถในการคิดสูงขึ้น และขอมอบ ผลงานเขียนนี้แก่ วงการศึกษาไทยที่จะพัฒนาเด็กไทยให้มีศักยภาพในการคิดเทียบเท่าเด็กในประเทศที่เจริญแล้ว

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
1 ความสำคัญของการใช้คำถาม	1
2 ลักษณะของคำถาม	7
3 เทคนิคการใช้คำถาม	29
4 ระดับการใช้คำถาม	43
5 การใช้คำถามพัฒนาการคิดวิเคราะห์	67
6 การใช้คำถามพัฒนาการคิดแก้ปัญหา	89
7 การใช้คำถามพัฒนาความคิดสร้างสรรค์	107
8 การใช้คำถามพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	127
9 การประเมินทักษะการใช้คำถาม	143
บรรณานุกรม	149

1

ความสำคัญของการใช้คำถาม

บทนำ

การใช้คำถามในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนได้คิดมีความสำคัญมาก ซึ่งจากการนิเทศ นักศึกษาฝึกประสบการณ์ การประเมินผู้สอนของครูประจำการ และการศึกษาดูงานการสอนในสถานศึกษาต่าง ๆ พบว่าคำถามของบุคคลเหล่านั้นส่วนใหญ่ มักถามเน้นความจำมากกว่าร้อยละ 80 โดยเป็นคำถามในสิ่งที่อยู่ในเนื้อหาที่เรียนแล้วให้เด็กจำมาตอบ

เช่นการถามว่า

- ป่าไม้ประเทศไทยเหลือเท่าใด ?
- ปัจจุบันคนไทยเป็นเอดส์เท่าใด ?
- สมเด็จพระนเรศวรถูกจับไปอยู่ประเทศไหน ?
- สุนทรภู่เกิดที่ไหน ?
- ทำความสะอาดบ้านต้องใช้อุปกรณ์ใดบ้าง ?
- ไข้หวัดใหญ่2009 มีสาเหตุมาจากเชื้อโรคอะไร ?

ฯลฯ

คำถามเหล่านี้ผู้เรียนสามารถหาคำตอบได้ในเอกสารหนังสือเรียน ใบความรู้ที่ผู้สอนจัดทำให้ และอินเทอร์เน็ต ซึ่งผู้เขียนเคยถามว่า แล้วคำตอบของผู้เรียนที่ตอบออกมาจะมีประโยชน์อะไรกับเขาที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งก็ยังหาคำตอบอธิบายกลับมาไม่ได้ว่าจะนำไปใช้อะไรได้

ความสำคัญของการใช้คำถาม

ในโลกปัจจุบันผู้เรียนได้รับข้อมูลข่าวสารมากมาย ซึ่งเป็นสังคมแห่งเรียนเรียนรู้ (Knowledge-Based Society) ผู้เรียนต้องมีความคิดที่จะคัดกรองข้อมูลข่าวสารที่มีมากมาย ผู้สอนจึงต้องฝึกผู้เรียนให้คิดเก่ง โดยใช้คำถามเป็นตัวกระตุ้นให้เด็กคิด ผู้สอนควรใช้คำถามอย่างหลากหลาย ตั้งแต่คำถามง่ายๆ จนถึงคำถามที่ต้องใช้ความคิดที่สูงขึ้น

คำถามมีความสำคัญมากในการช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทางความคิด คำถามจะทำให้ผู้เรียนมีแง่มุมความคิดที่แปลกใหม่ เกิดการอภิปรายอย่างกว้างขวางนำไปสู่ความเข้าใจ และเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ซึ่ง Jay McTighe. (1991) ได้กล่าวว่า ผู้สอนที่ใช้คำถามที่ใช้ทักษะการคิดขั้นสูงจะช่วยยกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนได้

สำหรับในประเทศไทยมีตัวอย่างจากผลงานวิจัยของโสริญา เอียดจัญ (2548) ที่ได้วิจัยพัฒนาความสามารถในการคิดของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้คำถาม แล้วพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้คำถามมีความสามารถในการคิดในทุกลักษณะการคิด เฉลี่ยรวมคิดเป็นร้อยละ 90.90

ซึ่งอยู่ในระดับผลการเรียนดีมาก และผู้เรียนมีความสามารถในการคิด สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01ในทุกลักษณะการคิด

ทิพย์วัลย์ สีจันทร์ (2531: 64) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการใช้คำถามไว้ดังนี้

1. คำถามใช้เป็นสื่อสำหรับสำรวจและทบทวน
พื้นความรู้เดิมและประสบการณ์เดิมของผู้เรียน คำตอบของผู้เรียนจะเป็นสื่อนำไปสู่การเรียนรู้การสอบทบทวนใหม่และประสบการณ์ใหม่

2. คำถามใช้กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ผู้สอนอาจใช้คำถามเพื่อเร้าความสนใจของผู้เรียนได้ทุกขั้นตอนในการเรียนการสอน เช่น การใช้คำถามเพื่อเริ่มต้นบทเรียน ถามให้ผู้เรียนสังเกตให้ยกตัวอย่าง ใช้เป็นสื่อเชื่อมโยงหรือเริ่มต้นการสนทนาระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพราะผู้เรียนจะตอบคำถามของผู้สอนได้ หากสนใจเรียนตลอดเวลา

3. คำถามใช้เสริมสร้างความสามารถทางความคิด
ให้แก่ผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนฝึกคิดหาคำตอบ หาเหตุผล และหาความรู้ได้ด้วยตนเอง

4. คำถามที่ดีจะช่วยให้มีการอภิปรายต่อเนื่อง เป็นการขยายความคิดและแนวทางในการเรียนรู้และข้อสรุปหลักเกณฑ์ใหม่ ๆ

5. คำถามช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน เช่น ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสดตอบคำถาม เสนอความคิดเห็นและตั้งคำถาม รวมทั้งได้ร่วมกิจกรรมอื่น ๆ ด้วย

6. คำถามช่วยให้ผู้เรียนพยายามค้นคว้าหาความรู้ใหม่เพิ่มเติม เพื่อที่จะนำมาตอบคำถามของผู้สอน

7. คำถามใช้ช่วยทบทวนหรือสรุปบทเรียนให้เป็นที่เข้าใจตรงกัน

8. คำถามใช้ช่วยประเมินผลการเรียน ทั้งของผู้เรียนและการสอนของผู้สอน

ภาพที่ 1 ความสำคัญของการใช้คำถาม

สรุปได้ว่าคำถามนั้นมีความสำคัญมากในการพัฒนาผู้เรียน โดยคำถามจะช่วยให้ครูได้สำรวจความรู้เดิม และกระตุ้นความสนใจผู้เรียนทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงมุงการคิดมากขึ้น และเมื่อมีการอภิปรายจะนำไปสู่ความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ รวมทั้งคำถามจะช่วยในการประเมินผลการเรียนของผู้เรียน และการสอนของครูอีกด้วย

